

Darko Dukovski, *Povijest Pule: deterministički kaos i jahači apokalipse*, Pula: Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika, 2011., 493 str.

U Puli je 2011. Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika u ediciji *Nova Istra: Niz povijest: Pulska biblioteka* (53. sv.) objavio knjigu *Povijest Pule: deterministički kaos i jahači apokalipse* Darka Dukovskog. Recenzenti su knjige Slaven Bertoša, Klara Buršić-Matijašić i Ivan Jurković.

Knjiga započinje poglavljem »Uvod u kolektivno sjećanje: grad i građani – deterministički kaos u povijesti« (str. 9 – 22) u kojem autor razlaže motivaciju za izvedbu ove monografije te kako čitati/doživjeti povijest autorova rodnoga grada. Na kraju cjeline Dukovski slikovito zaključuje: »Zabavite se i vi i izgradite svoju Pulu. Ona će biti onakva kakvi ste vi.«

Povijest Pule podijeljena je u dvije veće cjeline. U prvoj, »Kako je bilo ili/i kako je moglo biti« (23 – 281), unutar koje se nalazi petnaest manjih poglavlja, Dukovski donosi kronološku povijest Pule, od mitske priče o nastanku grada do današnjih dana. U poglavlju »*Kaos postanka: mit koji dobro »stoji«*« (23 – 27) autor pišući o mitološkom stvaranju »Grada bjegunaca« povezanog s Argonautima i Kolhidanima i pričom o »zlatnom runu« zaključuje kako takva priča nema veze s istarskom Pulom, a »bilo bi lijepo imati jasan, pa makar i u mitu poznat postanak«. Slijedi osvrt na »Prvotno oblikovanje grada: gradina, kolonija, municipij« (27 – 43) u kojem autor prati stvaranje grada od gradine koju su u brončanom dobu podigli Histri (narod koji je živio u većem dijelu istarskog poluotoka) sve dok Pula postaje grad u statusu kolonije s najvišim oblikom mjesne samouprave. Iako se ne zna točna godina osnutka kolonije u Puli, autor prenosi mišljenje povjesničara staroga vijeka koji pretpostavljaju da se to dogodilo između 46. i 44. g. pr. Krista. Iako horde Vizigota, Ostrogota i Huna nisu poharale grad, Pula je njihova osvajanja osjetila jer je uništena Akvileja, trgovačko i duhovno zaleđe Pule.

U dva kratka poglavlja »Bizant: dva stoljeća mira i blagostanja« (43 – 45) i »Pod Francima« (45 – 48) opisuje se vrijeme »povlaštene« Pule, ali i dekadencije grada. Pulska previranja opisana su u cjelini »Njemački car, Serenissima i akvilejski patrijarh« (49 – 59). Poglavljem »U vlasti Serenissime« (60 – 101) opisuje dramatična pulska vremena u kojima grad, što zbog bolesti, što zbog ratova, gubi stanovništvo. U pamćenje se stanovništva uvukao strah zbog nesigurnosti stanovništva koje je bilo ugroženo od razbojnika, uskoka i gusara. Problem je također predstavljalo i neprijateljsko držanje pulskih nobila i građana prema koloniziranim došljacima.

Dva kratka poglavlja »Pula pod Austrijom: prva uprava« (101 – 103) i »Kratko razdoblje francuske vlasti« (104 – 107) opisuju dvije kratkotrajne uprave kojima započinje novo razdoblje povijesti Pule. Autor ističe kako je Prva austrijska uprava bila prekratko razdoblje da bi se osjetile promjene, »ali dovoljno dugo da se osjeti nadolazeći srednjoeuropski duh«. Nakon četristo pedeset godina mletačke vlasti u razdoblju od nekoliko godina izmijenile su se dvije posve drukčije i oprečne vlasti. Slijedi poglavlje »Drugo razdoblje austrijske vladavine« (107 – 154). Pula je 40-ih i 50-ih godina 19. stoljeća i dalje bila u ruševinama,

koje je prekrivalo raslinje. Odlukom da Pula postane glavna ratna luka austrougarske mornarice te postavljanjem temeljnog kamena za pomorski arsenal započinje novi uzlet grada. Pula je postala veliko gradilište. Osim vojnih i stambenih objekata, izgrađena je i zvjezdarnica, kazalište, hidrografski zavod... U cjelini s podnaslovom »1918.: godina prijelomnica« (146 – 154) autor je na temelju arhivske, novinske i literarne građe istražio dramatične i sudbonosne promjene za Pulu. Svakako najpoznatiji je slučaj diverzije na bojnome brodu *Viribus unitis* i njegovo potonuće te pogibija kontraadmirala Janka Vukovića Podkapelskog i četiristotinjak članova posade.

Poglavlje »Pod Italijom: dekadencija grada (1918. – 1943.)« (154 – 194) opisuje razdoblje u kojem se društveno i kulturno okruženje u gradu iz korijena mijenja. Zaustavljeni su procesi modernizacije i urbanizacije grada. Opća društvena i gospodarska kriza te političko stanje doprinijelo je velikim emigracijskim valovima koji su smanjivali broj žitelja grada (pogotovo do 1924.). O ratnim i poratnim godinama u Puli opisuje se u poglavljima »Pula u sastavu III. Reicha: 1943. – 1945.« (194 – 201), »Mjesec dana »partizanske vlasti«, svibanj – lipanj 1945.« (202 – 204) i »Saveznička vojna uprava, 1945. – 1947.« (205 – 240). Pula kao posljednji oslobođeni grad u Istri, u širem smislu prolazila je kroz političku i društvenu tranziciju kakvu su prolazili svi gradovi Istre, Slovenskog primorja i dijela Julijske Venecije koje je zauzela Jugoslavenska armija.

U cjelini posvećenoj poslijeratnoj Puli »Nova država, novi putovi, novo stanovništvo: Pula u Hrvatskoj i Jugoslaviji« (240 – 276) autor s nekoliko podnaslova želi ukazati na važnije teme, poput prosvjetnih, kulturnih i sportskih uspona i pogrešaka, demografije grada, talijanske nacionalne zajednice, razvitka i kriza. Poglavljem »Pula u samostalnoj Hrvatskoj: u potrazi za identitetom« (277 – 281) autor pomoću statističkih podataka čitatelju želi ukazati na multikulturalan značaj grada kao primjer suživota neke buduće Europe bez granica.

Drugi dio knjige »Jahači apokalipse« (283 – 431) podijeljen je u pet poglavlja. U prvoj se cjelini pod naslovom »Povijesne prijelomnice grada i deterministički kaos« (284 – 285) ističe kako su Pulu tijekom dugoga povijesnog razdoblja pohodili i gazili Jahači Apokalipse »podsjećajući stanovništvo na kratkoću i krhkost života, ali i na relativnost društvenih razlika i materijalnog bogatstva u »dolini suza« pojavnog života«. Slijedi cjelina »Rat« (286 – 385) u kojoj autor opisuje ratove koji su zahvatili Pulu. Ističe rat s Venecijom i za Veneciju, privatni rat pulske obitelji Castropola, rat za Chioggiju, bitku kod Lepanta, rat za Gradišku ili Uskočki rat, Napoleonove ratove... pa Prvi i Drugi svjetski rat te na kraju i Domovinski rat. Svaki od tih ratova značio je zastoj ili, još gore, i dekadenciju grada. U poglavlju »Pošast« (286 – 403) autor se dotiče epidemija kuge, malarije, kolere, velikih boginja i španjolske gripe koje su uzrokovale najveća stradanja stanovništva Pule. U kratkoj cjelini »Glad« (404 – 406) spomenute su neke godine gladi koje su pridonijele depopulaciji grada. Godine 1810. – 1820., a posebno 1816. – 1817., ulaze u, kako autor kaže, »povijesne prijelomnice izazvane poglavito ekstremnim klimatskim poremećajima.« Posljednje poglavlje »Smrt« (406 – 435) posvećeno je dvama događajima. Prvi je savezničko bombardiranje Pule tijekom posljednjih godina Drugoga svjetskoga rata. Autor

naglašava kako je najviše žrtava Pula pretrpjela za prvoga zračnoga napada kada je na popisu zabilježeno čak 101 poginula i 175 ranjenih osoba. Tijekom svih bombardiranja poginulo je 246 osoba, a približno 800 ih je ranjeno. Drugi je događaj iz 18. kolovoza 1946. na Vargaroli (lučica, danas i gradska četvrt) kada je u eksploziji poginulo 63, a ranjeno 30-ak Puljana. Dukovski je na temelju arhivske, novinske i literarne građe istražio događaj o kojem se puno pisalo, ali često i jako površno, bez provjere podataka.

Na kraju knjige otisnuti su prilozi »Kronologija povijesnih prijelomnica...« (436 – 445), sažeci na hrvatskom, engleskom, njemačkom, talijanskom i slovenskom jeziku (446 – 455), »Bibliografija« (456 – 466) te »Imensko kazalo« (467 – 482) i »Zemljopisno kazalo« (483 – 490).

Na gotovo petsto stranica knjige nalazi se i 945 fotografija koje prate tekst te na taj način upotpunjuju autorovu i/ili čitateljevu povijest Pule.

Željko Cetina